

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.н. Любомир Димчев Стойков
Софийски университет „Св. Климент Охридски“,
Факултет по журналистика и масова комуникация
Член на научното жури, съгласно Заповед на Ректора на СУ „Св. Климент
Охридски“ РД 38/221 от 05.05.2022

за дисертационния труд на доц. д-р Мария Александрова Попова на тема „Аудитория и журналистика. Социални и комуникационни промени в поведението на аудиторията и видовете журналистика“ за присъждане на научна степен „доктор на науките“ по професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (теория на журналистиката и медиите)

I. Представяне на докторанта въз основа на подадената документация

Доц. д-р Мария Попова е изтъкнат медиен експерт и дългогодишен университетски преподавател по журналистика и масова комуникация. Завършила е 22 СОУ „Георги С. Раковски“ – хуманитарен профил, и магистратура по журналистика във Факултета по журналистика и масова комуникация на СУ „Св. Климент Охридски“. Доктор по социология с дисертация на тема „Виртуалният човек – социално-комуникационни особености на интернет потребителя“ (2004) с научен ръководител проф. д-р Елиезер Алфандари. Работила е като журналист в БНР, във в. „Култура“ и в. „К“. Избрана е за доцент по обществени комуникации и информационни науки във Факултета по журналистика и масова комуникация на Софийския университет през 2013 г. Била е ръководител на катедра „История и теория на журналистиката“ в периода 2017-2020 г. Ръководител е на магистърска програма „Лайфстайл журналистика“ и на тематичния профил „Култура“.

Доц. Попова е автор на редица важни и актуални трудове, посветени на медиите, онлайн журналистиката, културната и арт журналистика, мултимедийната журналистика и редица още сфери, свързани със социалните мрежи, социалните медии и виртуалния свят. Тя е сред организаторите на медийния панаир „Журналисти по теория, журналисти на практика“ и един от съставителите на сборниците „Журналисти по теория, журналисти на практика“ (2007-2012). От години успешно работи в областта на медийната теория, Интернет, медия мениджмънт, история на чуждестранната журналистика и др. Автор е на редица книги като „Въведение в журналистическата теория“ (2021, 2012), „Виртуалният човек. Социално-комуникационни особености на интернет потребителя“ (2021, 2012, 2005), „Медийният човек“

(2019), „Теоретични аспекти на медиите“ (2014). Съавтор на книги като „Думите на медийния преход“ (2010), „Дигиталните медии“ (2012), „Медиите в Европа“ (2012), „Реформи и социална промяна“ (2016), „Журналистически професии. Статут и динамика в България“ (2010-2011). Има публикувани множество научни студии и статии във водещи научни списания и сборници в областта на журналистиката, интернет, теорията на медиите и медийните изкуства. Нейните текстове се радват на голям интерес от преподаватели, изследователи, журналисти и студенти по журналистика. Само за пример ще посоча, че научната ѝ статия „Медийна аудитория и социална промяна“, публикувана в теоретичното електронно списание с международна редколегия „Медии и обществени комуникации“ досега е прочетена 10212 пъти!

Справката за изпълнението на минималните национални изисквания по чл. 26 от ЗРАСРБ (научна област 3. Социални, стопански и правни науки; професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки) показва, както следва – 50 точки (група от показатели А), 100 точки (група от показатели Б), 150 точки (група показатели Г), 160 точки (група показатели Д) или общо – 460 точки, които са достатъчни за целите на процедурата. Тази кратка рекапитулация недвусмислено е показателна за качествата и продуктивността на кандидата.

II. Оценка на качествата на дисертационния текст

1. Актуалност на темата.

Доц. д-р Мария Попова предлага на вниманието на научното жури много актуален, концептуален и стойностен труд, посветен на изключително ключов сегмент в съвременното медиязнание – аудиторията и журналистиката. В по-голямата си част досегашните изследвания или просто спонтанни анализи и коментари на тази тема са били едностранчиви, повърхностни или прекалено фрагментарни, а много от тях и вече демодирани – констатация, която още повече откроява потребността от подобен фундаментален научен текст. Редом с всички други мотиви, тази дисертация е оправдана и навременна и поради изключителното радикализиране и активизиране на медийната публика в глобализираната публична сфера – логичен резултат от променящото се гражданско мислене и гражданско поведение в контекста на детониращата роля на социалните мрежи и социалните медии.

2. Структура и обем.

Дисертационният труд е структуриран в увод, пет глави, заключение, библиография и приложение в общ обем от 465 компютърно форматиранни страници. Библиографията включва

общо 363 източника, от които 209 на кирилица, 154 на латиница, проведени са две собствени представителни социологически изследвания по метода на контент анализа и едно собствено представително социологически изследване, съвместно с агенцията за медийни анализи „Perceptica“ по метода на медийния анализ, както и едно дълбочинно интервю с трима журналисти от водеща медия с цел идентифициране особеностите на новинарското производство, включени са 4 таблици, 47 фигури и 19 изображения.

3. Цели, обект, предмет и съдържание.

Авторката ясно е фиксирала основната си изследователска цел: да анализира и интерпретира социалното и комуникационно поведение на аудиторията (и по-конкретно – активната аудитория) – онази, която персонално участва в процеса на създаване, споделяне и оценка на информацията в медийната среда. Съвсем основателно в целеполагането е маркиран опорен пункт, според който медийният човек е все повече виртуален, а виртуалният човек е още повече граждански осъзнат и социално рефлексивен, предизвикващ съществени промени в журналистиката, появата на нови нейни варианти, специфики и медийни форми.

Ясно и недвусмислено са формулирани **обектът (съвременният реципиент) и предметът (промените в журналистиката, повлияни от новите технологични открития)** на дисертационния труд. Бистро са изложени трите основни хипотези по отношение на промените в поведението на аудиторията (не само социални, но и комуникационни изменения) и журналистическите модели.

Първа глава, озаглавена „Промени в поведението на аудиторията – потребител, просуматор, активна аудитория“ основателно насочва изследователския окуляр към дефинитивните параметри и варианти на аудиторията; промените в поведението на активната аудиторията; спецификите на потребителя; конкретиките и особеностите на просуматора; характеристиката на овластения потребител.

Втора глава е фокусирана върху още един изключително важен сегмент на корелацията аудитория – журналистика **„Гражданско участие в медиите – гражданска журналистика“**. Тук следва да адмирираме начина, по който доц. д-р Мария Попова дефинира гражданското участие в медиите, но също така и да изразим одобрение за останалите параграфи и подпараграфи на главата, респ. : медийната теория на гражданското участие; култура на участието и култура на конвергенцията; гражданска журналистика; гражданска журналистика и професионални медии; гражданска журналистика и граждани-журналисти;

характеристики на гражданската журналистика; алтернативни медии и медии на участието и др.

„Форми на съучастие в медийното производство – журналистика на участието“ гласи наименованието на **трета глава**. Висока оценка заслужава начина, по който в нея са разгледани журналистиката на участието, нейните форми, степени, проблеми, ролите на професионалните и непрофесионалните журналисти в журналистиката на участието, тенденциите на нейното развитие. В тази глава са представени резултатите и от проведеното собствено социологическо изследване, посветено на проявлението на журналистиката на участието в българските телевизии.

Впечатляващо и убедително авторката разгръща своя анализ и в четвъртата глава **„Значение на диалогичността и визуализацията в интернет — мултимедийна журналистика и мрежова журналистика“**. Нейното съдържание и структуриране е поредното свидетелство за добрите интерпретаторски качества на доц. Попова, тъй като тук професионално и убедително са изведени едни от най-съществените тенденции, проблеми и изследователски инвенции. В тази глава авторското внимание не само е фокусирано върху толкова важните определения на мултимедийната журналистика, нейните видове и проявления, но и върху същността и особеностите на мрежовата журналистика, както и на нейните характеристики. Представени са резултатите от проведеното собствено социологическо изследване, което наблюдава реакциите на онлайн аудиторията спрямо медийните публикации в рамките на три значими тематични области – социални, институционални и образователни проблеми.

Последната – пета глава, „Емоциите в медиите – добри новини, конструктивна журналистика и журналистика за решенията“ съвсем конкретно и с амбицията за изчерпателност насочва вниманието към емоциите в медиите (диференцирани в медиатизация и емоции и афекти), емоциите в новините (с конкретен поглед върху емоционалния труд и обективността като контрапункт на емоционалността); добрите и лошите новини в медиите; позитивните емоции; конструктивната журналистика; журналистиката за решенията (в т.ч. и нейните особености). Представени са резултатите от проведеното собствено социологическо изследване, което наблюдава реакциите на българската телевизионна аудитория спрямо представянето на добри новини и позитивни истории в емисиите на българските телевизионни медии.

Заключението е кондензирано и логически изведено от линията и логиката на изследователската мисъл.

III. Приноси на дисертационното изследване

Впечатлението ми от този дисертационен труд е отлично и аз съм оптимист за неговото бъдеще. Споделям критичните думи на авторката, че „...Медийното производство продължава да бъде затворено в ръцете на професионалните български медии, които не допускат намесата на потребителите при определяне мястото и характера на съдържанието, неговата редакция, водени от желанието да запазят утвърдените журналистически стандарти и новинарски модели. Това възпрепятства българските медии да посочват реалните проблеми на страната и да участват в тяхното решаване. Съществуващите граждански и алтернативни медии, които са достатъчно независими, за да регистрират актуален модел на съдържание с по-слаба степен на пазарна ориентация, имат по-ограничено влияние върху публичния дневен ред.“ (с. 423).

Не мога да не изразя моята пълна удовлетвореност от съвестното и качествено изпълнение на препоръките в рецензията ми за вътрешната защита на дисертационния труд и по-конкретно направеното цялостно преосмисляне и реструктуриране на дисертацията с цел изграждане на по-голяма плътност и семантичен континуитет. Както и обогатяването на библиографията с допълнителни източници. А също редактирането и прецизирането на заявените приноси, така че по-релефно и стегнато да се очертае тяхната оригиналност, да се редуцира описателността и да се подсили концептуалната категоричност в тях.

Приносите са справедливо подредени и систематизирани. Признавам значимостта и правомерността им, като специално ще подчертая най-важното в тях: те са категорична заявка за обогатяване и развитие на съществуващата медийна теория и медийно образование.

IV. Публикации и участия в научни форуми

По темата на дисертацията са публикувани 13 статии, студии и участие в колективна монография, които покриват голяма част от темите в дисертационния труд. В шест от представените статии и студии са представени някои от резултатите от проведените собствени социологически изследвания: „Журналистика за решенията – модел на критична и контролна функция“ („Качествена журналистика и нова комуникационна среда“, ФЖМК, СУ „Св. Кл. Охридски“, С., 2021), „The role of the good news in Bulgaria: a positive model for personal development and social prosperity“ („Communication Management: Theory and Practice in the 21st Century“, С., УИ „Св. Кл. Охридски“, 2020), „Мултимедийната журналистика в българските телевизионни и онлайн медии“ (Медиалог, бр. 8/2020), „Мрежова журналистика – гражданско съдържание в социалните медии“ (Годишник на Софийския университет „Св. Климент

Охридски", Факултет по журналистика и масова комуникация, 27/2020), „Participatory Journalism in Bulgarian TV News“ (Медиите на 21 век, 12.02.2020) и „От журналистика за потребителя към журналистика на потребителя“ („Медии и журналистика – професионалните стандарти между властта и парите. Ефективен мениджмънт на независимата медия“, ФЖМК, 2019, както и Медиите на 21 век, 19.01.2019).

V. Заключение

В заключение ще изтъкна, че предложението за защита **дисертационен труд на доц. д-р Мария Попова на тема „Аудитория и журналистика. Социални и комуникационни промени в поведението на аудиторията и видовете журналистика“ за присъждане на научна степен „доктор на науките“ е научно издържан, модерен, аргументиран и изключително компетентно написан.** Неговата дисертабилност и научна стойност са във всякакво съмнение. Поздравявам авторката за всеотдайната ѝ работа, ефективен подход и не на последно място – за научната и творческа смелост при написването на нейния труд. Дисертации от този тип само затвърждават репутацията на катедра „История и теория на журналистика“ (и като цяло – на Факултета по журналистика и масова комуникация) на интелектуален и концептуален център и общност, успешно ангажирана с разработването на фундаментални медийни, журналистически и комуникационни теми и проблеми. **Всичко това ми дава основание да предложа на уважаемото научно жури да гласува за присъждане на научна степен „доктор на науките“ на Мария Александрова Попова по професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Теория на журналистиката и медиите).**

Дата: 08.07.2022 г.

РЕЦЕНЗЕНТ: ПРОФ. Д.Н. ЛЮБОМИР СТОЙКОВ